

Ewelina Matysik

Ośrodek Pomocy Społecznej jako instytucja wspierająca funkcjonowanie rodziny

---

Pedagogika Rodziny 3/4, 75-86

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ewelina Matysik

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Ośrodek Pomocy Społecznej jako instytucja wspierająca funkcjonowanie rodziny

The Social Welfare function as an institution supporting families

Wstęp

Obecnie poszukuje się modelu pracy z rodziną, która byłaby najbardziej skuteczna i dałaby szansę i możliwość na aktywizację klientów i motywowanie ich do zmian, by mogli sami decydować i zajmować się rozwiązywaniem wielu swoich problemów. W Ustawie o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku [Dz.U.z 2004 Nr 64 poz. 593] praca socjalna jest wymieniona jako najważniejsze zadanie pracownika socjalnego. Ukierunkowana jest ona głównie na wsparcie i pracę z rodziną, wzmocnienie jej sił wewnętrznego systemu i przeciwdziałanie jej dezintegracji. Zbiurokratyzowanie misji, jaką ma pełnić pracownik socjalny, powoduje minimalizowanie roli jego pracy i jej celowości. Wsparciem dla niego okazało się wprowadzenie zawodu asystenta rodziny, który ma obowiązek współpracować z pracownikiem socjalnym jako osobą kompetentną najlepiej znającą rodzinę i jej problemy. Ponadto dzięki projektom unijnym istnieje możliwość pozyskania wolontariuszy jako osób chętnych by bezinteresownie z własnej woli i dobroduszości nieść pomoc rodzinom, które znalazły się w trudnej dla nich sytuacji. Ponadto istotne jest wskazanie roli i możliwości, jaką niesie ze sobą każda z wymienionych osób pomagających. Ważne jest, że jak wspomniałam wyżej, zbiurokratyzowana misja pracowników socjalnych mogła otrzymać wsparcie i pomoc ze strony innych, co za tym idzie wsparcie i pomoc otrzymują jednocześnie rodziny i osoby potrzebujące.

1. Pomoc społeczna, wolontariat, asystent rodziny

1.1 Pomoc społeczna

Wiele rodzin, które są beneficjentami pomocy społecznej, charakteryzuje się deficytami w ich funkcjonowaniu, które stają się przyczyną lub wynikają z nich konflikty i kryzysy. Rodziny nie mają zabezpieczenia kapitałowego w związku z brakiem pracy lub niskim wynagrodzeniem, za które ma utrzymać się cała rodzina.

Ustawa o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku [ibid. art. 7] wymienia katalog zjawisk i problemów społecznych, które wpływają na marginalizację społeczeństwa. Wystąpienie choć jednej z nich staje się powodem, wobec którego można ubiegać się o pomoc przy uwzględnieniu kryterium dochodowego ustalonego przez ustawodawcę. Według art. 7 pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

1. ubóstwa;
2. sieroctwa;
3. bezdomności;
4. bezrobocia;
5. niepełnosprawności;
6. długotrwałej lub ciężkiej choroby;
7. przemocy w rodzinie;
8. potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
9. bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
10. brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo – wychowawcze;
11. trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy;
12. trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
13. alkoholizmu lub narkomanii;
14. zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
15. klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Umożliwienie osobom i rodzinom funkcjonowanie w warunkach, które odpowiadają godności ludzkiej, jest podstawowym celem pomocy społecznej. Godność ludzka jest bowiem wartością konstytucjonalną, to Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku art. 30 stanowi, że przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności, praw człowieka i obywatela. Wskazuje, iż jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, (Dz. U. Nr 78 z 16 lipca 1997 r., poz.483), art. 30]. Pracownicy socjalni w kontaktach z beneficjentami ośrodka są zobowiązani do poszanowania ich godności osobistej, również mają oni prawo oczekiwać takiego samego traktowania względem własnej osoby.

Pomoc społeczna jest zobligowana do podjęcia stosownych działań w przypadku, kiedy istnieje przypuszczenie, że zostały zagrożone podstawowe warunki egzystencji osoby lub rodziny, także w sytuacji, kiedy nastąpiło obniżenie się jakości życia poniżej przyjmowanego minimum socjalnego [Szurgacz 1993, 39].

Zaspokojenie u osób i rodzin niezbędnych potrzeb życiowych, odczuwane jako braki uświadomione lub nieuświadomione, jest jednym z celów i zadań pracowników ośrodka pomocy społecznej. Nieświadomość tutaj dotyczy przede wszystkim osób, które są upośledzone psychicznie i uzależnione. Z kolei niezbędność w tym rozumieniu oznacza biologiczną egzystencję i zaspakajanie potrzeb społecznych [Martysz, Nitecki 2001, s.23].

Praca z osobami i rodzinami powinna być ukierunkowana na usamodzielnianie się i integrowaniem się ze środowiskiem. Przyznawana pomoc ze strony Ośrodka Pomocy Społecznej nie powinna być za duża, gdyż może przyczynić się do osłabienia aktywności i samodzielnego działania, a przy tym umacnia w bierności i wywołuje roszczeniowość [Więckowski 1997, s. 7]. Głośne są również postulaty mówiące aby pomoc społeczna działała w kierunku podniesienia umiejętności osób korzystających z pomocy, tym samym zwiększając ich możliwości na rynku pracy [Zalewski 1999, s. 25].

Ustawa o pomocy społecznej z dnia z 12 marca 2004 roku (Dz.U.z 2004 Nr 64 poz. 593)), [Ustawa, art.38,39,40,41,37] reguluje formy przeciwdziałania marginalizacji rodzin, czym jest udzielanie pomocy w zależności od zaistniałych okoliczności. Miejskie i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej w celu zapewnienia wsparcia finansowego osobom bezrobotnym i ich rodzinom umożliwia przyznanie różnorodnych zasiłków, tym samym osoby korzystające z pomocy ośrodka mogą otrzymać:

- Zasiłek okresowy. Jest on przyznawany w szczególności, gdy mamy do czynienia z wystąpieniem u osoby lub rodziny długotrwałej choroby oraz niepełnosprawności, bezrobociem czy możliwością utrzymania i nabycia uprawnień od innych systemów zabezpieczenia społecznego. Zasiłek ten jest finansowany z budżetu państwa i stanowi świadczenie obligacyjne.
- Zasiłek celowy jest świadczeniem fakultatywnym, czyli uzależnionym wyłącznie od uznania administracyjnego i posiadanych przez miasto czy gminę środków na ten cel. Przyznawany jest na zaspokojenie niezbędnej potrzeby bytowej, w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków czy leczenia. Powodem jego przyznania może być kupno opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego oraz drobnych remontów czy napraw w domu, czy pokrycie kosztów pogrzebu. Ustawodawca nie wskazał, w jakiej formie ten zasiłek ma być przyznany, dlatego może przybierać on zarówno postać pieniężną i rzeczową oraz formę biletu kredytowego. Zasiłek celowy może zostać przyznany osobie lub rodzinie, które poniosły stratę w wyniku zdarzenia losowego i klęski żywiołowej lub ekologicznej. Mając na

uwadze powyższe powody jego przyznania, zasiłek ten może być niezależny od dochodu.

- W uzasadnionych przypadkach można przyznać osobie lub rodzinie zasiłek celowy specjalny, których dochód przekracza ustawowe kryteria, kiedy zaistniała wyrazista i szczególna sytuacja. Ma on charakter fakultatywny, uzależniony jest od możliwości finansowych, jakimi dysponuje Ośrodek Pomocy Społecznej.
- Zasiłek stały. Przyznawany jest osobie, która ma orzeczony umiarkowany lub znaczny stopień niepełnosprawności. Przysługuje osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności. Stanowi różnicę między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej (osoby w rodzinie), a dochodem tej osoby (dochodem na osobę w rodzinie). W przypadku osoby samotnie gospodarującej maksymalna kwota tego zasiłku wynosi 529 zł [Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2012 w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot z świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. z 2012 poz. 823), §1. 2 pkt c].
- Zasiłek celowy na zakup żywności w ramach programu „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania” jest przyznawany osobom i rodzinom, jeśli dochód rodziny nie przekracza 150% kryterium dochodowego, a dodatkowo posiadane środki na utrzymanie rodziny są niewystarczające i nie zaspakajają ich niezbędnych potrzeb [Ustawa z dnia 29 grudnia 2005 o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, art. 5].

Udzielenie pomocy społecznej powinno nastąpić w sytuacji, gdy rodziny lub osoby odpowiadają wymienionym wyżej celom i możliwościom pomocy społecznej. Wymiar świadczeń musi być zgodny i proporcjonalny do rzeczywistych potrzeb starającego się o pomoc [Zieliński 1997, s. 20].

W tabeli 1 zostały zawarte informacje przedstawiające przyczyny i jednocześnie powody trudnej sytuacji życiowej rodzin, w związku z którymi otrzymały one pomoc z Ośrodka Pomocy Społecznej w Brzyskach. Dane te obrazują i umożliwiają porównanie ilości rodzin korzystających z pomocy Ośrodka na przestrzeni siedmiu lat.

Tabela 1 Powody trudnej sytuacji życiowej rodziny

Lp.	Powód trudnej sytuacji życiowej rodziny	Liczba rodzin 2012r.	Liczba rodzin 2011r.	Liczba rodzin 2010r.	Liczba rodzin 2009r.	Liczba rodzin 2008r.	Liczba rodzin 2007r.	Liczba rodzin 2006r.
1.	Ubóstwo	398	386	415	394	303	303	441
2.	Potrzeba ochrony macierzyństwa	63	0	0	0	0	0	0
3.	Bezrobocie	361	351	164	184	96	96	259
4.	Niepełnosprawność	25	28	34	33	19	19	47
5.	Długotrwała lub ciężka choroba	72	48	43	48	43	43	52

6.	Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	94	112	75	72	70	70	89
	W tym: Rodziny niepełne	25	25	21	21	20	20	21
	Rodziny wielodzietne	69	87	54	51	51	51	68
7.	Przemoc w rodzinie	15	6	0	0	0	0	0
8.	Alkoholizm	2	1	1	1	3	3	3

Źródło: Opracowanie własne. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej pieniężnych, w naturze i usługach za I–XII 2006–2012r. Sprawozdanie GOPS w Brzyskach.

Przed przyznaniem jakiegokolwiek pomocy ze strony Ośrodka jest przeprowadzany wywiad środowiskowy sprawdzający stan funkcjonowania i życia rodziny starającej się o pomoc. Może zaistnieć sytuacja marnotrawienia przyznanych świadczeń, ich celowego niszczenia, wykorzystywania w celach niezgodnych z przeznaczeniem, jak również też marnotrawienie własnych posiadanych środków finansowych. Zaistnienie takiej sytuacji może być podstawą do ograniczenia przyznawanego świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej, odmowa jego przyznania lub też przyznania pomocy w formie świadczenia niepieniężnego. Marnotrawstwo rozumiane jest tutaj jako zachowanie lekkomyślne, bezużyteczne, brak oszczędności i złe gospodarowanie [Borkowski, Krajewski, Szymański 2005, s. 35].

Zarówno Ośrodek Pomocy Społecznej i pracownicy socjalni przy dokonaniu oceny stanu funkcjonowania rodziny zawsze powinni kierować się jej dobrem, pamiętając, że mamy do czynienia z drugim człowiekiem. Uważam, że pomoc materialna jest jak najbardziej potrzebna, gdyż niejednokrotnie mamy do czynienia z ludźmi ubogimi, chorymi, którzy nie są w stanie samodzielnie zapracować na zaspokojenie swoich podstawowych potrzeb. Jednak w przypadku osób bezczynnych i bezradnych życiowo powinna być ona jedynie dodatkowym wsparciem przy szeroko wypełnianej pracy socjalnej mającej na celu wspieranie w osiągnięciu samodzielności i niezależności oraz wskazania dróg i możliwości, jakimi mogą podążać by ich sytuacja rodzinna i osobista uległa poprawie.

1.2 Rola i zadania wolontariatu i asystentów rodziny

Philip Zimbardo pisał „(...) często możemy przekształcić bezczynność w działanie, a obojętność w życzliwość, po prostu prosząc o pomoc. Sam akt proszenia o przysługę wytwarza szczególną ludzką więź. Czyni ludzi bardziej odpowiedzialnymi wobec siebie, a tym samym odpowiedzialnymi za to, co się dzieje w waszym wspólnym społecznym świecie” [Zimbardo 2010, ss. 58–59]. Pomoc społeczna jest to swoistego rodzaju podjęcie zobowiązania do niesienia pomocy innym, wykazania się empatią i współczuciem oraz brakiem obojętności na potrzeby innych ludzi. Działanie w pomocy społecznej, podobnie jak w wolontariacie, oferuje pomoc i wsparcie w sytuacjach, gdy osoby i rodziny samodzielnie nie mogą poradzić sobie z sytuacją kryzysową.

Wolontariat jest formą zawodową, za którą nie otrzymuje się wynagrodzenia finansowego, pozbawiona jest przy tym biurokratycznej struktury. Jego podstawą są ludzie, ich aktywne zaangażowanie i odpowiedzialność za podejmowanie rozwiązań trudnych sytuacji życiowych. Określa on świadome i dobrowolne działania, które wykraczają poza więzi koleżeńskie czy rodzinne [Jordan, Ochman 1997, s. 15]. Jest ona aktywnością społeczną podejmowaną dobrowolnie, chętnie, jako bezpłatna forma stażu [Tokarski 2008, s. 10], to „szlachetny, choć nie zawsze skuteczny sposób na łagodzenie społecznych niesprawiedliwości oraz tych uciążliwości losu, jakie w sposób wyjątkowy spadają na człowieka” [Kromolicka 2003, s. 17].

Podjęcie decyzji o byciu wolontariuszem musi charakteryzować dobrowolność, czyli zaangażowanie się w dane działanie z własnej woli, niebędące narzuceniem na przykład w formie obowiązków służbowych. Intencje pomagającego powinny być szczerze i czyste, a nie podyktowane przymusem czy chęcią zysku.

Zauważyć można, że wolontariusze działają w różnych dziedzinach życia społecznego, co daje ogłęd obszaru świadczeń, jakie oni realizują. Dokonywane sondaże wskazały, że najczęściej działają oni na polach:

1. pomoc społeczna – szczególnie uwzględniając potrzeby dzieci i młodzieży uczącej się, osoby niepełnosprawne i jednostki odrzucane społecznie;
2. pomoc ludziom chorym i cierpiącym;
3. udzielanie się w sporcie, kulturze, edukacji;
4. działanie na rzecz rozwoju lokalnego i demokracji;
5. działanie w sferze ekologii;
6. działalność w organizacjach ukierunkowanych na wspieranie ruchu samopomocowego i wolontariatu o zasięgu lokalnym [Kromolicka 2003, s. 223].

Zgodnie z prawem, jakie obowiązuje, wolontariuszem może zostać zarówno osoba pełnoletnia, jak i niepełnoletnia, od której wymagana jest pisemna zgoda rodziców lub opiekunów prawnych. Prawa do bycia i pełnienia roli wolontariusza mają również cudzoziemcy, którzy legalnie przebywają na terenie Polski, a także osoby zarówno pracujące, czyli aktywne zawodowo i bezrobotni.

Osoba, która korzysta z usług wolontariusza w myśl art. 45 Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, ma obowiązki:

1. informować wolontariusza o istniejącym ryzyku dla jego zdrowia i bezpieczeństwa, które może być związane z wykonywanym świadczeniem, a także o zasadach ochrony przed zagrożeniami;
2. zapewnić wolontariuszowi, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, bezpieczne i higieniczne warunki wykonywania przez niego świadczeń, w tym – w zależności od rodzaju świadczeń i zagrożeń związanych z ich wykonywaniem – odpowiednie środki ochrony indywidualnej;
3. pokrywać, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, koszty podróży służbowych i diet.

Wyżej wyszczególnione obowiązki są obligatoryjne.

Interesującą inicjatywą wykazał się Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaśle w województwie podkarpackim, w którym realizowany jest projekt POKL „Czas na aktywność w mieście Jaśle” współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt jest skierowany do rodzin potrzebujących wsparcia i pomocy ze strony wolontariuszy. Bierze w nim udział 25 rodzin oraz 18 wolontariuszy. Rodziny oprócz pomocy ze strony wolontariusza mają szansę skorzystać z innych form wsparcia oferowanych w ramach realizowanego projektu, który podzielony jest na 3 części. PAL 1 skierowany jest dla osób niepełnosprawnych – „Przełam bariery”, PAL 2 adresowany dla rodziców wychowujących niepełnosprawne dzieci – „Razem łatwiej”, natomiast PAL 3 dla rodziców z problemami opiekuńczo – wychowawczymi „Razem pokonamy problemy”. W każdej z części rodziną zostały zaoferowane formy wsparcia, z których mają szansę skorzystać, i to oni decydują, w których wezmą udział, między innymi jest to: grupa wsparcia, kurs florystyki, asystent rodziny, wsparcie w ramach wolontariatu, warsztaty wychowawcze, wyjazdy do zoo. Ponadto z wolontariuszami jest zawarte porozumienie o wykonywaniu świadczeń wolontarystycznych¹.

Dodatkowo dla wolontariuszy zorganizowano bezpłatne szkolenia podnoszące ich kompetencje między innymi poprzez udział w szkoleniu pierwszej pomocy, spotkaniu informacyjnym na temat pracy z rodziną dotkniętą problemami przemocy oraz spotkanie z dyrektorem ośrodka profilaktyki i terapii uzależnień w Jaśle.

Dewiza K. Jeżewskiego „nie słowa lecz czyny ludzkie wychowują człowieka” powinna dodawać zapału wolontariuszom, aby ich zaangażowanie płynęło prosto z serca.

---

¹ Miejski Ośrodek Pomocy w Jaśle województwo podkarpackie, realizuje projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Wolontariat jest kierowany do uczestników projektu i ich otoczenia w ramach następujących Podprogramów Aktywności Lokalnej: Podprogramu dla osób niepełnosprawnych „Przełam bariery”, Podprogramu dla rodziców wychowujących niepełnosprawne dzieci „Razem łatwiej”, podprogramu dla osób z problemami w sprawach opiekuńczo – wychowawczych „Razem pokonamy problemy”.

Wydaje się, że wolontariat jest jedną z najlepszych form pomocy drugiemu człowiekowi, gdyż działanie to nacechowane jest spontanicznością i potrzebą działania. Daje on również możliwość odbycia pewnej formy bezpłatnego stażu i zdobycia doświadczenia, które nieraz zaowocuje w przyszłej pracy zawodowej. Pomimo pewnej formy interesowności – chęci bycia wolontariuszem – nie pomniejsza to jego wagi i walorów idei płynących z jego wykonywanych działań. Uczą się oni pokonywać trudności i zmagać się z problemami rzeczywistości, kształtując przy tym swój charakter.

W koncepcję zmiany systemowej pomocy społecznej wpisuje się asystentura rodziny, która zakłada oddzielenie pracy socjalnej od przyznawania świadczeń pieniężnych. W związku z faktem, iż asystent rodziny ma pod swoją opieką zaledwie od 8 do 10 rodzin, pozwala mu na jakościową, systematyczną pracę z rodziną i znacznie większą częstotliwość spotkań z jej członkami. Domaga się ona przestrzegania zasad, które są istotne w zawodach niosących pomoc, takich jak poszanowanie godności ludzkiej, indywidualne podejście do człowieka i udzielanie mu wsparcia, maksymalne zwiększenie samostanowienia klienta oraz prace z klientem w oparciu o jego zasoby. Otwiera możliwości wszystkim ludzi, daje im wiarę na lepszą ludzką egzystencję [Olubiński 2004, s. 57, Krasiejko 2013]. Kotlarska-Michalska [2011, ss. 55–65, 2012, ss. 81–93] przedstawia asystenturę jako pracę, która jest zindywidualizowana „w” rodzinie, „z” rodziną” i „dla” rodziny. Pisze, że „w modelu pracy z rodziną ukierunkowaną na asystowanie, czyli towarzyszenie rodzinie i doradzanie jej w poszukiwaniu trafnych rozwiązań, zarówno asystent, jak i członkowie rodziny są autorami scenariusza i odtwórcami ról”. Wskazuje ona, że rodzina powinna być nie tylko biernym odbiorcą świadczeń jej przyznawanych, ale aktywnie uczestniczyć w całym procesie zmian.

Ponadto Marynowicz- Hetka [2006, ss. 135–137] zaznacza, że asystenturę rodziny można rozumieć jako niesienie pomocy, towarzyszenie w rozwoju biologicznym, społecznym i kulturalnym. Jest to swoistego rodzaju wsparcie skierowane do człowieka na kilku płaszczyznach jednocześnie, takich jak: informacyjnym, emocjonalnym, wartościującym, instrumentalnym i duchowym [Kawula 2012, ss. 153–154].

Niezmierne istotne jest, jak zaznaczył J. Kot [2008, ss. 153, 166] towarzyszenie asystowanie w czymś z daną rodziną. Asystowanie to pomoc i praca z rodziną lub osobami, które znalazły się w kryzysie, jej istotą jest indywidualne podejście do odbiorcy pomocy i otoczenie go kompleksowym wsparciem. Charakteryzuje się ona strategią pomocy skoncentrowanej na kliencie, daje mu poczucie akceptacji i bezpieczeństwa. Podstawowym zadaniem asystenta jest podmiotowe podejście do podopiecznego, nastawienie się na jego indywidualne potrzeby i oczekiwania.

Poprzez wsparcie asystenta i systematyczną pracę rodzina dotąd borykająca się z problemami powoli uczy sobie radzić i rozwiązywać napotykaną trudne sytuacje samodzielnie. Krasiejko I. [2010, ss.100–101] zaznacza, że rola asystenta polega właśnie na towarzyszeniu jej i ukierunkowaniu jej na właściwą drogę działania, aby sama

mogła decydować o swoim samostanowieniu. Ponadto asystent powinien w swojej pracy wziąć pod uwagę potrzeby i oczekiwania oraz ograniczenia osób, z którymi będzie współpracował. Podejmując się trudu pracy z rodziną, asystenta cechuje holistyczne podejście do niej jako całości. Musi mieć świadomość, że wszyscy jej członkowie oddziałują na siebie i mają wpływ bezpośrednio na swoje zachowania, co może wywoływać trud współpracy i wzajemnego komunikowania się.

Praca z rodziną ma charakter długofalowy ze względu na cele i zmiany, jakie chcemy osiągnąć, a nie są one możliwe do zrealizowania w krótkim czasie. W Ośrodku Pomocy Społecznej w Brzyskach² jest zatrudnionych dwóch asystentów rodziny, którzy mają po 9 rodzin pod swoją opieką, jednym z ich zadań jest w pierwszej kolejności wspieranie rodziny w rozwiązywaniu trudności. Ponadto wyjaśniają i uczą zasad prowadzenia gospodarstwa domowego, pomagają dzieciom w lekcjach i przygotowują je do szkoły. Jednak należy pamiętać, że asystent nie może w tych codziennych rolach zastępować rodziców, gdyż jego zadaniem nie jest wyręczanie członków rodziny od obowiązków, które posiadają. Ma pomagać, wspierać i wskazywać na możliwości rozwiązań, jakie klient może wybrać, by dana sytuację problemową rozwiązać.

Praca z rodziną powinna polegać przede wszystkim na:

- wspieraniu więzi uczuciowych w rodzinie oraz integracja rodziny,
- pomocy w integrowaniu rodziny z otoczeniem,
- służeniu odbudowywaniu funkcji opiekuńczo – wychowawczych,
- neutralizowaniu przypadków patogenicznego oddziaływania rodziny na dziecko [Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, *Założenia projektu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem*, Warszawa 2008, s. 15].

Asystent powinien reagować na sygnały płynące z różnych środowisk danej rodziny i miejsc, w których przebywa dziecko, dlatego ważne jest, aby współpracował z pielęgniarką, służbą zdrowia, pedagogiem szkolnym, policją i ośrodkiem pomocy społecznej. Również jeśli wystąpi taka konieczność, powinien współpracować z Zespołem Interdyscyplinarnym ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Działania podejmowane przez asystenta na rzecz rodziny powinny polegać między innymi na:

- diagnozowaniu problemów rodziny poprzez zapoznanie się z dokumentacją dotyczącą rodziny, w tym z wywiadem środowiskowym przeprowadzonym przez ośrodek pomocy społecznej,
- określeniu, wspólnie z rodziną, podstawowych problemów i potrzeb występujących w tej rodzinie,
- zmotywowaniu rodziny do współpracy i działań zmierzających do pokonania problemów,

---

² Administracyjnie gmina Brzyska leży w województwie podkarpackim, powiat jasielski, liczy ok. 6500 mieszkańców i ok. 1900 rodzin. Profil gminy ma charakter rolniczy. Blisko 20 % rodzin w gminie zagrożonych jest ubóstwem i bezrobociem.

-
- sporządzeniu planu pomocy rodzinie z uwzględnieniem metod bezpośredniej pracy z rodziną, zorganizowanie wsparcia środowiskowego poprzez zaproszenie do współpracy reprezentantów wszystkich zainteresowanych służb i instytucji, zaangażowaniu całej szeroko pojętej rodziny oraz podejmowaniu czynności związanych z realizacją zadań zawartych w planie, przy aktywnym udziale rodziny,
  - pomocy w poprawie sytuacji życiowej rodziny, w szczególności pomocy w usunięciu czynników przeszkadzających w osobistym wychowywaniu własnych dzieci (rozwiązywanie podstawowych problemów: socjalnych, psychologicznych, wychowawczych, pomocy w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, wspieranie rodziny w uzyskaniu zatrudnienia i podniesieniu kwalifikacji zawodowych), wspieraniu rodziny w dążeniu do pokonania problemów, budowanie i utrwalanie w niej wiary we własne siły,
  - prowadzeniu poradnictwa i edukacji dla rodzin będących w trudnej sytuacji życiowej, w tym w szczególności poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów oraz udzielania informacji na temat pomocy świadczonej przez właściwe instytucje rządowe, samorządowe i organizacje pozarządowe,
  - współpracy z jednostkami administracji rządowej i samorządu terytorialnego, właściwymi instytucjami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i specjalistami działającymi na rzecz dziecka i rodziny wymagających wsparcia w celu przeciwdziałania i ograniczania skutków negatywnych zjawisk społecznych,
  - monitorowaniu funkcjonowania rodziny po zakończeniu bezpośredniej pomocy [ibid., pkt.6.1., s. 18].

Asystent rodzinny udziela rodzinom pomocy w zakresie uzgodnionym wspólnie z pracownikiem socjalnym i rodziną. Pomoc ta uwzględnia zarówno ich potrzeby jak i gotowość do realnego działania. Indywidualna pomoc służy przede wszystkim rozwiązaniu konkretnych problemów podopiecznego, podejmowanie działania wzbudza w nim wiarę w swoje możliwości oraz motywuje do podejmowania czynności do tej pory uznawanych przez niego za niemożliwe.

Niejednokrotnie pomimo wielkiego wachlarza możliwości i istoty jakie niesie ze sobą rola asystenta, zdarza się, iż nie jest on mile widziany w środowisku i nierzadko wskazana rodzina odmawia takiej formy wsparcia, mając poczucie naznaczenia lokalnego i wstydu. Jednak współpraca asystentów z rodzinami, które wyraziły chęć przyjęcia pomocy, w praktyce jest nacechowana profesjonalizmem respektującym zdanie i oczekiwania rodzin. Dlatego pracując z rodziną należy przede wszystkim zdobyć jej zaufanie, wówczas współpraca przyniesie oczekiwane efekty, a idea zawodu asystenta rodziny zostanie doceniona jako filar aktywnej integracji klientów pomocy społecznej.

Zakończenie

Praca socjalna nastawiona jest na rozwiązywanie ludzkich problemów, na udzielanie jednostkom i rodzinom wsparcia i pomocy w przezwyciężaniu trudności. Pracownik socjalny nie jest tylko biernym administracyjnym wykonawcą zarządzeń ustaw i dyrektyw, ale wykonawcą odpowiedzialnym i zaangażowanym w podjęto pracę. Powinien uczyć podopiecznych przede wszystkim samodzielności w podejmowaniu decyzji o własnym życiu, funkcjonowaniu i dbać o równowagę pomiędzy pomocą wyłącznie materialną, a pracą socjalną.

Łącząc kompetencje, możliwości i zaangażowanie pracownika socjalnego, wolontariusza i asystenta rodziny, można pomóc wielu potrzebującym rodzinom. Wpłynąć i umożliwić im lepsze funkcjonowanie i spojrzenie na swoje życie z perspektywy lepszej niż dotychczas. Współpraca specjalistów daje większe szanse i możliwości na powodzenie w podjętych działaniach.

Streszczenie: Artykuł podejmuje zagadnienie Ośrodka Pomocy Społecznej jako instytucji, która wspiera rodzinę. Pomoc społeczna oferuje pomoc w postaci pracy socjalnej oraz środków finansowych, takich jak zasiłek celowy, zasiłek okresowy, stały oraz możliwość dożywiania dzieci w szkole. Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku wymienia katalog zjawisk i problemów społecznych, które wpływają na marginalizację społeczeństwa. Funkcjonowanie ośrodka i problemy, z jakimi przychodzi się mierzyć w codziennej pracy pracownika socjalnego, ukazują jego trud i skalę potrzeb społeczeństwa.

W Ośrodkach Pomocy Społecznej zostały utworzone stanowiska pracy dla asystenta rodziny, którego zadaniem i funkcją jest dogłębne wspieranie rodziny poprzez bezpośrednie wejście do niej. Asystent obejmuje pomocą określoną liczbę rodzin, dzięki czemu daje to możliwość szczegółowej i systematycznej pracy z jej członkami. Analizie poddano istotę pomocy niesioną przez wolontariuszy, którą charakteryzuje dobrowolność oraz zaangażowanie się w nią z własnej woli. Ośrodki Pomocy Społecznej współpracują również z wolontariuszami, którzy są przypisani do określonych rodzin, niosąc wsparcie i pomoc w radzeniu sobie z codziennymi sprawami.

Słowa kluczowe: Ośrodek Pomocy Społecznej, asystent rodziny, rodzina, wolontariusz, pracownik socjalni

Summary: The article touches upon the issue of Social Welfare Centre as an institution supporting family. Social welfare offers assistance in the form of social work and financial means such as designated benefit, periodic benefit, permanent benefit and the possibility of providing children with additional food in school. The Act on social welfare of 12 March 2004 lists social phenomena and problems that have influence on the marginalization of society. The functioning of the Centre and problems faced by social workers in their everyday work show its hardship and the scale of social needs.

The position for family assistant, whose task and duty is to provide support to the family by having direct contact with it, has been created at Social Welfare Centre's. The assistant offers assistance to a particular number of families, which enables him to work in a detailed and systematic manner with its members. The essence of the assistance provided by volunteers, which is characterized by voluntariness and involvement, has been analysed. Social Welfare Centre's also cooperate with volunteers who are assigned to particular families providing

them with support and assistance in coping with everyday matters.

Key-words: Social Welfare Centre, family assistant, family, volunteer, social workers

Bibliografia

- Borkowski Ł., Krajewski R., Szymański S. (2005), *Komentarz do ustawy o pomocy społecznej, wraz ze zbiorem przypisów wykonawczych*, Leges, Kutno.
- Kawula S. (2012), *Pedagogika społeczna dzisiaj i jutro*, „Akapit”, Toruń.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, (Dz. U. Nr 78 z 16 lipca 1997 r., poz.483).
- Kot J. (2008), *Kompleksowy system wsparcia na podłożu metody towarzyszenia*, w: Witkowska- Świącka A.(red) (2008), *Wyprowadzić na prostą*, ATUT, Wrocław.
- Kotlarska- Michalska A. (2010), *Przejawy dysfunkcji w pomocy społecznej i możliwości ich napraw*, „Problemy Polityki Społecznej”, nr 13–14. Warszawa.
- Krasiejko I. (2010), *Metodyka działania asystenta rodziny*, wyd. 2, „Śląsk”, Katowice.
- Krasiejko I. (2013), *Praca socjalna w praktyce asystenta rodziny. Przykład podejścia skoncentrowanego na Rozwiązaniach*, wyd. 2, „Śląsk”, Katowice.
- Kromolicka B. (red.) (2003), *Wolontariusz w życiu społecznym środowiska lokalnego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Martysz C., Nitecki S., Szpor G. (2001), *Komentarz do ustawy o pomocy społecznej*,Ache, Gdańsk.
- Marynowicz- Hetka E. (2006), *Pedagogika społeczna*, t. I, PWN, Warszawa.
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (2008), *Założenia projektu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem*, Warszawa.
- Olubiński A. (2004), *Praca socjalna. Aspekty humanistyczne i pedagogiczne*, Akapit, Toruń.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2012 w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot z świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej* (Dz. U. z 2012 poz. 823).
- Szurgacz H. (1993), *Wstęp do prawa pomocy społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu wrocławskiego, Wrocław.
- Ustawa o pomocy społecznej z dnia z 12 marca 2004roku* (Dz.U.z 2004 Nr 64 poz. 593).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz.U. z 2010 r., Nr 234, poz.1536 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 29 grudnia 2005 o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”* (Dz.U. 2005 nr 267 poz. 2259).
- Więckowski A. (1997), *Świadczenia pieniężne – pomoc czy utrudnienie w skutecznym prowadzeniu pracy socjalnej*, Praca socjalna, nr. 1.
- Zalewski D. (1999), *Rola instytucji pomocy społecznej w przeciwdziałaniu procesowi marginalizacji społecznej*, Polityka Społeczna, nr 11–12.
- Zieliński T. (1997), *Zasiłki w sytuacji wyjątkowej*, Rzeczypospolita, nr 212.
- Zimbardo G.P., Johnson L.R., McCann V. (2011), *Psychologia. Kluczowe koncepcje*, t. II, PWN, Warszawa.